ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lieta Nr.A420592111

AA43-1350-13/15

SPRIEDUMS

Latvijas tautas vārdā

Rīgā **2014.gada 7.janvārī**

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:

tiesnesis referents M.Birzgalis,

tiesneši K.Berķis un A.Šteinberga

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. E/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. E/ tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam, sakarā ar Tieslietu ministrija apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 28.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Juridiskās palīdzības administrācijā (turpmāk – Administrācija) 2011.gada 23.martā saņemts /pers. E/ cietušā valsts kompensācijas pieprasījums, kurā lūgts izmaksāt valsts kompensāciju cietušajam.

Administrācija 2011.gada 28.aprīlī pieņēma lēmumu Nr.6-1.2/21 (turpmāk – sākotnējais lēmums), ar kuru atteica /pers. E/ izmaksāt valsts kompensāciju cietušajam, jo ir nokavēts likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteiktais termiņš, kādā jāiesniedz attiecīgais pieprasījums, proti, gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo.

Ar Tieslietu ministrijas 2011.gada 6.jūlija lēmumu Nr.1-4.1/110 (turpmāk – Lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts.

Lēmumā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[1.1] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantam diena, kurā persona atzīta par cietušo, ir likumā noteiktais tiesiskais apstāklis, no kura sākas termiņš cietušā valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai. Likumdevējs nav paredzējis skaitīt termiņu no dienas, kad, piemēram, persona uzzinājusi par savām likumā paredzētajām tiesībām iesniegt cietušā valsts kompensācijas pieprasījumu. Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktam valsts kompensācija netiek izmaksāta, ja ir nokavēts šajā likumā noteiktais tās pieprasījuma iesniegšanas termiņš, izņemot gadījumus, kad termiņš nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ (piemēram, personas slimība).

[1.2] Ar Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Brasas iecirkņa 2009.gada 11.decembra lēmumu /pers. E/ atzīta par cietušo kriminālprocesā Nr.11094122709. To, ka ar minēto lēmumu iepazīstināta arī pati cietusī un tas viņai paziņots 2009.gada 11.decembrī, apstiprina /pers. E/ paraksts uz minētā lēmuma. Tātad cietušā valsts kompensācijas pieprasījums /pers. E/ bija jāiesniedz līdz 2010.gada 12.decembrim. Tā kā viņa to iesniedza 2011.gada 23.martā, /pers. E/ ir nokavējusi likumā noteikto termiņu, līdz ar to pieprasījums ir noraidāms.

[1.3] /pers. E/ nav norādījusi kādus citus no viņas gribas un rīcības neatkarīgus apstākļus (piemēram, slimību vai augstākas amatpersonas lēmumu, ar kuru konstatēts, ka procesa virzītājs pieļāvis cietušās tiesību pārkāpumus, neinformējot viņu par tiesībām saņemt cietušā valsts kompensāciju), kas /pers. E/ liedza likumā noteiktajā termiņā vērsties Administrācijā ar valsts kompensācijas pieprasījumu. Līdz ar to Tieslietu ministrija uzskata, ka /pers. E/ pieļautais termiņa nokavējums ir atzīstams par neattaisnojošu.

[2] Nepiekrītot Lēmumam, /pers. E/ (turpmāk – pieteicēja) vērsās administratīvajā tiesā, lūdzot labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam.

Pieteikumā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[2.1] Pieteicēja nav varējusi iepazīties ar procesa virzītāja lēmumu par atzīšanu par cietušo un tajā norādītajām cietušā tiesībām, jo latviešu valoda pieteicējai nav dzimtā valoda, kā arī kriminālprocesa ietvaros netika pieaicināts tulks atbilstoši Kriminālprocesa likuma 97.panta prasībām. Tiesības izmantot tulka pakalpojumus kriminālprocesā pieteicējai netika izskaidrotas. Tādējādi pieteicējai nebija zināms, ka viņa paraksta lēmumu par atzīšanu par cietušo.

[2.2] Pieteicēja uzzināja par kriminālprocesa uzsākšanu tikai no Valsts policijas Rīgas Brasas iecirkņa 2010.gada 27.septembra vēstules, turklāt vēl nebija zināms, vai tiešām ir noticis noziedzīgs nodarījums un kāda ir tā kvalifikācija. Pieteicēja paskaidro, ka 2010.gada 27.septembrī nevarēja vērsties Administrācijā ar cietušā valsts kompensācijas pieprasījumu, jo kompensācijas apmērs tiek noteikts pēc noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm un kvalifikācijas, kuru dzimumnoziegumos nosaka pēc ekspertīzes veikšanas cietušajam. Pieteicēja uzskata, ka līdz ekspertīzes veikšanai personu nevar atzīt par cietušo.

[2.3] Pieteicējas ieskatā cietušajam nav pienākuma zināt savas tiesības un tās meklēt normatīvajos aktos. Savukārt policijas darbiniekiem ir pienākums aizsargāt cietušā intereses un izskaidrot cietušā tiesības. Pieteicēja paskaidro, ka Administrācijas lēmumā ietvertā norāde, ka spēkā esošu saistošu normatīvo aktu nezināšana neatbrīvo personu no atbildības, ir pretrunā ar Kriminālprocesa likumā ietvertajiem principiem un cietušā statusa jēgu. Cietušais savu tiesību nezināšanas gadījumā nevar tikt sodīts ar valsts kompensācijas pieprasījuma atteikšanu.

[2.4] Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā minētais termiņš būtu skaitāms nevis no brīža, kad pieteicēja atzīta par cietušo, bet gan no brīža, kad pieteicēja tika iepazīstināta ar cietušā tiesībām, tajā skaitā ar tiesībām saņemt cietušā valsts kompensāciju.

[3] Tieslietu ministrija tiesai iesniegtajos paskaidrojumos norāda, ka pieteikums ir nepamatots turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

[3.1] Pieteicēja nav izmantojusi Kriminālprocesa likumā noteiktās tiesības iesniegt sūdzību prokuroram par procesa virzītāja rīcību izmeklēšanas laikā, kā arī šādā kārtībā nav konstatēts, ka procesa virzītājs būtu pieļāvis cietušās (pieteicējas) tiesību pārkāpumus, neinformējot par cietušā tiesībām saņemt valsts kompensāciju, kā arī neinformējot par citām cietušās personas tiesībām kriminālprocesa laikā. Tas vien, ka pieteicēja norāda uz šo apstākli, nav pamats secinājumam, ka tieši šis apstāklis liedza pieteicējai izmantot noteiktās tiesības un iesniegt cietušā valsts kompensācijas pieprasījumu Administrācijai likumā noteiktajā termiņā.

[3.2] Pieteicēja termiņa nokavējuma periodā nav izmantojusi citas iespējas valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai, piemēram, telefoniski saņemot konsultācijas Administrācijā vai arī ar pasta starpniecību.

[3.3] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 2.panta otrajai daļai valsts kompensācijas pieprasīšana un izmaksāšana neierobežo cietušā tiesības pieprasīt kompensāciju saskaņā ar Kriminālprocesa likumu. Tādēļ gadījumā, ja ierosinātajā kriminālprocesā turpinās pirmstiesas izmeklēšana, pieteicēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu par radītā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesuālā kārtībā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 26.nodaļas noteikumiem. Savukārt pēc kriminālprocesa pabeigšanas pieteicēja ir tiesīga pieprasīt kaitējuma atlīdzinājumu civilprocesuālā kārtībā, vēršoties ar atbilstošu prasību tiesā.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 28.aprīļa spriedumu apmierināts /pers. E/ pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam, un uzlikts par pienākumu Tieslietu ministrijai izdot administratīvo aktu, ar kuru pieteicējai tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam.

Spriedums motivēts šādi.

[4.1] Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 3.panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz valsts kompensāciju ir cietušajam.

Atbilstoši šā likuma 9.pantam valsts kompensācijas pieprasījumu Juridiskās palīdzības administrācijai iesniedz gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo.

Saskaņā ar šā likuma 12.pantu valsts kompensācija netiek izmaksāta, ja: 1) tā pieprasīta nepamatoti; 2) ir nokavēts šajā likumā noteiktais tās pieprasījuma iesniegšanas termiņš, izņemot gadījumus, kad termiņš nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ (piemēram, personas slimība); 3) konstatēts, ka cietušais, to pieprasot, apzināti sniedzis nepatiesas ziņas; 4) cietušais ir saņēmis no apsūdzētā, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, atlīdzību, kuras apmērs pārsniedz šajā likumā paredzēto valsts kompensācijas apmēru vai ir vienāds ar to.

[4.2] Lietā nav strīda, ka pieteicēja ar procesa virzītāja lēmumu ir atzīta par cietušo. Lietā nav konstatēts, ka pieteicēja kā cietusī, pieprasot valsts kompensāciju, apzināti sniegusi nepatiesas ziņas. Tāpat nav konstatēts, ka pieteicēja ir saņēmusi no apsūdzētā atlīdzību, kuras apmērs ir vienāds vai pārsniedz likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" paredzēto valsts kompensācijas

apmēru.

Līdz ar to atbilstoši norādītajām tiesību normām, skaidrojot, vai pieteicējai pienākas valsts kompensācija cietušajam, nepieciešams pārbaudīt, vai ir ievērots likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punkts, kas ir vienīgais strīdus apstāklis izskatāmās lietas ietvaros.

[4.3] Kompensācijas pieprasījums Juridiskās palīdzības administrācijai personai jāiesniedz gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo.

Pieteicēja par cietušo ir atzīta ar procesa virzītāja 2009.gada 11.decembra lēmumu, līdz ar to pēdējā diena, kad pieteicējai bija jāiesniedz kompensācijas pieprasījums, ir 2010.gada 12.decembris.

Lietā nav strīda, ka ar šādu pieprasījumu Administrācijā pieteicēja vērsās 2011.gada 23.martā. Tātad pieteicēja ir nokavējusi likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteikto termiņu.

[4.4] Pieteicēja uzskata, ka lietā ir nepareizi noteikta diena, no kuras skaitāms kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas brīdis.

[4.4.1] Pieteicējas ieskatā valsts kompensācijas pieprasījums Administrācijai iesniedzams gada laikā no dienas, kad persona atzīta par cietušo *tīša* noziedzīga nodarījuma rezultātā, jo, kā norāda pieteicēja, lai personu varētu atzīt par cietušo, nepieciešams veikt ekspertīzes, noskaidrot, vai personai ir nodarīti miesas bojājumi un vai vispār ir noticis dzimumnoziegums.

Tiesa šādam viedoklim nepiekrīt, jo atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantam pietiekami konstatēt tikai to, ka persona ir atzīta par cietušo, neskaidrojot, vai cietušā statusu persona ieguvusi tāda noziedzīga nodarījuma rezultātā, kurš izdarīts tīši vai aiz neuzmanības. Pretējā gadījumā kompensācijas pieprasījums būtu iesniedzams vienīgi pēc galīgā nolēmuma kriminālprocesā. Taču, kā izriet no likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem", kompensācijas pieprasījums ir pieļaujams arī līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai, valsts kompensācijas pieprasījumam pievienojot procesa virzītāja izziņu, kurā norādītas šajā likumā noteiktās ziņas (likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 8.panta otrā daļa).

[4.4.2] Papildus minētajam pieteicēja norāda, ka procesa virzītājs, kurš pieņēma lēmumu par pieteicējas atzīšanu par cietušo, pieteicējai neizskaidroja viņas tiesības kriminālprocesā, tostarp tiesības saņemt valsts kompensāciju cietušajam. Līdz ar to pieteicējas ieskatā termiņš pieprasījuma iesniegšanai jāskaita no dienas, kad pieteicēja uzzināja par cietušā tiesībām pieprasīt valsts kompensāciju.

Tiesa nepiekrīt arī šādam viedoklim, jo likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā *expressis verbis* noteikts, ka attiecīgs pieprasījums iesniedzams gada laikā no dienas, kad persona atzīta par cietušo. Ne šajā, ne citās tiesību normās likumdevējs nav paredzējis citu tiesisko apstākļu iestāšanos, lai noskaidrotu brīdi, kurā rodas personas tiesības uz valsts kompensāciju.

[4.4.3] Ievērojot minēto, tiesa atzīst, ka Tieslietu ministrija ir pareizi noteikusi dienu, no kuras skaitāms brīdis kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai, kā arī pareizi konstatējusi, ka šis termiņš ir nokavēts.

[4.5] Vienlaikus tiesa konstatē, ka likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punkts, kurš cietušā tiesības prasīt valsts kompensāciju ierobežo laikā, paredz iespēju šo termiņu atjaunot gadījumā, ja persona termiņa nokavējumu pieļāvusi attaisnotu iemeslu dēļ. Likumdevējs kā attaisnotu iemeslu ir paredzējis personas slimību, taču attaisnotu iemeslu uzskaitījumu likumdevējs ir „atstājis atvērtu", piešķirot iespēju iestādei un tiesai izvērtēt atsevišķi katru individuālu gadījumu, noskaidrojot, vai personas pieļautais nokavējums atzīstams par attaisnojošu.

Ievērojot minēto, tiesa turpmāk izvērtēs, vai pieteicēja termiņu valsts kompensācijas pieprasīšanai nokavēja attaisnojoši.

[4.6] No Lēmuma satura secināms, ka ministrija kā valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas nokavējuma iemeslu vērtējusi pieteicējas norādīto apstākli, ka procesa virzītājs pieteicējai nav izskaidrojis cietušā tiesības, tostarp tiesības saņemt kompensāciju. Tieslietu ministrijas skatījumā šāds nokavējuma iemesls nav atzīstams par attaisnojošu.

[4.6.1] 2009.gada 11.decembra lēmumā par pieteicējas atzīšanu par cietušo norādīts, ka pieteicējai kā cietušajai izskaidrotas viņas Kriminālprocesa likuma 97. un 98.pantā paredzētās tiesības. Pieteicēja ir parakstījusies uz 2009.gada 11.decembra lēmuma, ar parakstu apliecinot, ka pieteicējai izskaidrotas cietušā tiesības, no kā tiek prezumēts, ka procesa virzītājs pieteicēju ir iepazīstinājis ar cietušā Kriminālprocesa likuma 97. un 98.pantā nostiprinātajām tiesībām.

[4.6.2] Pieteicēja tiesai ir iesniegusi 2011.gada 5.augustā un 24.augustā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūrai adresētās sūdzības par procesa virzītāja darbībām, kurās pieteicēja cita starpā lūdz pārbaudīt, vai kriminālprocesa ietvaros pieteicēja tika iepazīstināta ar cietušā tiesībām.

No Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras 2011.gada 27.septembra vēstules Nr.4/3811-3/611 izriet, ka procesa virzītāja pieļautie pārkāpumi attiecībā uz pienākumu izskaidrot pieteicējai cietušā tiesības nav konstatēti.

[4.6.3] Tādējādi pieteicējas apgalvojums, ka procesa virzītājs neizskaidroja pieteicējai cietušā tiesības, negūst apstiprinājumu. Līdz ar to Tieslietu ministrija pamatoti norādījusi, ka minētais apstāklis, proti, nezināšana par iespēju pieteikt likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" paredzēto valsts kompensāciju, nav vērtējams kā attaisnojošs apstāklis valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņa nokavējumam.

[4.7] Vienlaikus tiesas sēdē pieteicējas pārstāve paskaidroja, ka likumā noteiktais termiņš valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai tika nokavēts arī tāpēc, ka pieteicēja pēc pret viņu vērstā noziedzīgā nodarījuma atradās tādā veselības stāvoklī, ka psiholoģiski un morāli nebija spējīga iepazīties ar normatīvajiem aktiem, kā arī lasīt publiski pieejamo informāciju, lai skaidrotu, vai un kāda palīdzība pieteicējai pienākas kā personai, kas cietusi dzimumnoziegumos. Ievērojot minēto, pieteicēja tiesas sēdē iesniedza lūgumu atjaunot nokavēto termiņu valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai.

[4.8] Pirms vērtēt pēc būtības norādīto argumentu par pieteicējas veselības stāvokli, nepieciešams noskaidrot, vai pieteicējas pieteiktais lūgums par termiņa atjaunošanu ir pieļaujams.

[4.8.1] Tieslietu ministrijas pārstāvis norādīja, ka pieteicējai ar šādu lūgumu sākotnēji ir jāvēršas nevis tiesā, bet iestādē, kura izvērtēs šos apstākļus un izdos jaunu administratīvo aktu, kurš attiecīgi būs apstrīdams un pārsūdzams.

Tiesa no lietas materiāliem konstatē, ka pieteicēja ar lūgumu atjaunot termiņu valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai iestādē ir vērsusies – šāds lūgums ir ietverts pieteicējas 2011.gada 27.maija sūdzībā, ar kuru pieteicēja Tieslietu ministrijā apstrīdēja sākotnējo lēmumu. Tādējādi, lai arī pieteicēja ir pieteikusi lūgumu atjaunot termiņu pieprasījuma iesniegšanai, tas nav vērtējams kā jauns prasījums.

[4.8.2] Analizējot likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktu, tiesa secina, ka likumdevējs termiņa nokavējumu valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai ir noteicis kā pamatu šāda pieprasījuma noraidīšanai, nevis kā pamatu atteikumam šādu pieprasījumu izskatīt pēc būtības. Citiem vārdiem, ja pieprasījums iesniegts, nokavējot likumā noteikto termiņu, iestāde pieņem lēmumu par pieprasījuma noraidīšanu, nevis lēmumu, ar kuru konstatē, ka attiecīgais termiņš ir nokavēts un tāpēc pieprasījums atstājams bez izskatīšanas pēc būtības, nevērtējot citus likuma nosacījumus.

[4.8.3] Ievērojot minēto, tiesa nesaskata šķēršļus pieteicējas argumentus, kas iepriekš iestādē netika norādīti, izvērtēt, skatot lietu pēc būtības tiesā, lai noskaidrotu, vai pieļautais termiņa nokavējums ir attaisnojošs.

[4.9] Atbilstoši Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Brasas iecirkņa 2011.gada 4.aprīļa izziņai Nr.20/10/13-4339 kriminālprocess, kurā pieteicēja atzīta par cietušo, ierosināts pēc Krimināllikuma 159.panta pirmās daļas, proti, par dzimumaktu, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli (izvarošana).

Izvarošana ir viens no dzimumnoziegumu veidiem. Izvarošana ir smagākais un bīstamākais no dzimumnoziegumiem un viens no bīstamākajiem noziegumiem pret sievieti. Izvarošana vienmēr ir saistīta ar rupju sievietes pazemošanu, apdraud viņas dzimumneaizskaramību un var būt saistīta ar kaitējuma nodarīšanu veselībai vai stipras psihiskas traumas sagādāšanu.

Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Brasas iecirkņa 2011.gada 4.aprīļa izziņā Nr.20/10/13-4339 norādīts, ka kriminālprocess pēc pieteicējas iesnieguma uzsākts 2009.gada 11.decembrī, kā arī norādīts, ka atbilstoši tiesu medicīniskās ekspertīzes 2009.gada 18.decembra eksperta atzinumā Nr.1/37 konstatētajam pieteicējai noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīti viegli miesas bojājumi.

Pieteicēja tiesas sēdē iesniedza izrakstu no pieteicējas medicīniskās kartes, kurā fiksēti vairāki ieraksti, tostarp tas, ka 2010.gada februārī un arī 2011.gada maijā pieteicēja bija nosūtīta pie ķirurga, 2010.gada oktobrī – pie traumatologa un neirologa; no 2010.gada 11.oktobra līdz 2010.gada 22.novembrim pieteicējai bija izsniegta darbnespējas lapa. Tāpat šajā izrakstā fiksēts, ka pieteicēja bija dinamiskā novērošanā pie neirologa, veica izmeklējumus un ārstējās.

Neirologs ir neiroloģijas speciālists. Savukārt neiroloģija ir medicīnas nozare, kas pētī nervu sistēmas uzbūvi, funkcijas, attīstību, ka arī nervu sistēmas slimības un to ārstēšanu *(sk. http://www.tezaurs.lv)*.

Tiesas ieskatā ieraksts pieteicējas medicīniskajā kartē, ka pieteicēja bija dinamiskā novērošanā pie neirologa, veica izmeklējumus un ārstējās, apstiprina pieteicējas pārstāves tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus, ka pieteicējas nervu sistēmas stāvoklis pēc pret viņu vērstā noziedzīgā nodarījuma bija nestabils, pieteicēja jutās nomākta un depresīva.

Lai arī kriminālprocess pēc pieteicējas iesnieguma uzsākts 2009.gada decembrī, bet pirmie ieraksti pieteicējas medicīniskajā kartē par pieteicējas nosūtīšanu pie neirologa parādās 2010.gada maijā, tiesa nepiekrīt Tieslietu ministrijas pārstāvja viedoklim, ka šie un citi medicīniskajā kartē veiktie ieraksti neapliecina, ka šāds pieteicējas veselības stāvoklis ir radies tieši noziedzīgā nodarījuma rezultātā. Dzimumnoziegumos cietusī persona pie ārstniecības personas pēc palīdzības var arī nevērsties uzreiz pēc nozieguma vai arī nevērsties vispār. Tam par pamatu var būt vairāki iemesli – kauns, bailes, mēģinājumi ar problēmu tikt galā pašas spēkiem, neizpratne par savas nervu sistēmas stāvokli u.tml. iemesli. Tāpēc tas vien, ka pieteicējas medicīniskajā kartē ieraksti par pieteicējas novērošanu un ārstniecību pie neirologa un citiem speciālistiem neparādās uzreiz 2009.gada decembrī, kad pret pieteicēju tika pastrādāts noziedzīgs nodarījums, nenozīmē, ka pieteicējas veselības stāvoklis, tostarp nervu sistēma, nozieguma rezultātā necieta.

[4.10] Administratīvo tiesu judikatūrā konsekventi atzīts, ka termiņa atjaunošanas pamats ir nokavējumu attaisnojoši iemesli, kas nevar būt atkarīgi no nokavējušā procesa dalībnieka gribas un rīcības. Proti, šķēršļiem, kas traucēja procesuālās darbības izpildi laikā, jābūt objektīviem, neatkarīgiem no procesa dalībnieka. Nokavētā procesuālā termiņa atjaunošana ir izņēmuma gadījums, kad pastāv vērā ņemami apstākļi, kas personai lieguši izmantot tiesības veikt procesuālas darbības likumā noteiktajos termiņos. Tiesa uzskata, ka minētā atziņa ir piemērojama izskatāmās lietas ietvaros, skaidrojot, vai ir pamats pieteicējas pieļauto termiņa nokavējumu atzīt par attaisnojošu.

Tiesas ieskatā no spriedumā iepriekš norādītā secināms, ka pieteicējas veselības stāvoklis, kādā pieteicēja atradās pēc pret viņu vērstā dzimumnozieguma izdarīšanas, objektīvi ir radījis šķērsli valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai likumā noteiktajā termiņā, proti, gada laikā no pieteicējas atzīšanas par cietušo. Turklāt no pieteicējas medicīniskās kartes izraksta redzams, ka pieteicējai laikā no 2010.gada 11.oktobra līdz 2010.gada 22.novembrim bija darbnespēja, kas papildus apliecina pieteicējas veselības stāvokli un arī ir ņemams vērā, vērtējot termiņa nokavējuma iemeslus.

Tādējādi, lai arī pieteicēja par 3,5 mēnešiem ir nokavējusi termiņu valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai, tiesa uzskata, ka termiņš ir nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ, jo pieteicējas atrašanās dinamiskā novērošanā un ārstēšanās pie neirologa vērtējama kā objektīvs, no pieteicējas neatkarīgs un vērā ņemams apstāklis, kas pieļauto termiņa nokavējumu ļauj atzīt par attaisnojošu.

Līdz ar to tiesa nekonstatē, ka ir iestājies likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktā paredzētais nosacījums, kura dēļ valsts kompensācija pieteicējai ir atsakāma.

[5] Par Administratīvās rajona tiesas 2012.gada 28.aprīļa spriedumu Tieslietu ministrija iesniedza apelācijas sūdzību, norādot turpmāk minētos argumentus.

[5.1] Tiesa savā spriedumā ir nepareizi interpretējusi likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantu un 12.pantu to kopsakarā un taisījusi kļūdainu slēdzienu par tiem iemesliem, kas pieteicējai lieguši izmantot minētā likuma 9.pantā paredzētās tiesības iesniegt valsts kompensācijas pieprasījumu gada un 3,5 mēnešu laikā.

Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteiktais termiņš - viens gads pēc personas atzīšanas par cietušo - ir termiņš, kurš norobežo laikā noteiktu tiesību pastāvēšanu. Ar šāda termiņa izbeigšanos izbeidzas pašas tiesības, izņemot gadījumu, kad tas nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ. Pēc sekām šādam termiņam ir izšķirošs un absolūts raksturs, tādēļ tā atjaunošanai būtu jābūt ārkārtas līdzeklim tikai izņēmuma gadījumos.

Tieslietu ministrijas ieskatā likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktā likumdevēja paredzētie izņēmuma gadījumi ir tulkojami sašaurināti, ievērojot to, ka minētā termiņa kavējumu attaisnojošiem iemesliem jābūt neatkarīgiem no personas gribas un rīcības, tiem jābūt vērā ņemamiem apstākļiem, kas pilnībā lieguši personai rīkoties un izmantot savas likumā noteiktās tiesības.

Tiesa nav konstatējusi objektīvus un no pieteicējas gribas neatkarīgus apstākļus, kas būtu lieguši pieteicējai iesniegt valsts kompensācijas pieprasījumu gada laikā pēc atzīšanas par cietušo. Tāpat tiesa nav devusi novērtējumu apstāklim, vai arī 3,5 mēnešu periodā pēc gada termiņa notecējuma pieteicējai bija objektīvi šķēršļi īstenot savas likumiskās tiesības. Tieslietu ministrija uzskata, ka lietā konstatētais kopējais nokavētais kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņš bija pietiekami ilgs laiks, lai pieteicēja vērstos ar kompensācijas pieprasījumu Juridiskās palīdzības administrācijā.

[5.2] Tiesas konstatētie apstākli - dinamiska novērošana pie neirologa, ķirurga apmeklējumi un darbnespējas periods, kas iesācies gandrīz pēc gada pēc iespējamā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, nav objektīvi lieguši pieteicējai rīkoties gada laikā pēc atzīšanas par cietušo, īstenot savas likumiskās tiesības un iesniegt valsts kompensācijas pieprasījumu. Pirmās instances tiesas sēdē noskaidrots, ka pieteicēja nav bijusi stacionēta ārstniecības iestādē un laika posmā no 2009.gada 11.decembra līdz 2010.gada 12.decembrim pieteicējai nav bijis noteikts īpašs ārstēšanās režīms.

[5.3] Tiesa nav pareizi novērtējusi lietā iesniegtos pierādījumus un kļūdījusies apsvērumos par pieteicējas iespējām ievērot gada termiņu pieprasījuma iesniegšanai, tādējādi pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 246.panta trešās daļas un 251.panta piektās daļas prasības par pareizu lietas apstākļu juridisku novērtējumu un tiesas sprieduma pamatotību.

[5.4] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 103.panta otrās daļas un 107.panta ceturtās daļas prasībām tiesai bija jānoskaidro, vai gada laikā pēc atzīšanas par cietušo pieteicēja bija darba spējīga un nodarbināta un tādējādi spēja patstāvīgi īstenot savas tiesības.

[6] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu apgabaltiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījusi lietas materiālus, apgabaltiesa atzīst, ka Tieslietu ministrijas apelācijas sūdzība ir pamatota, bet pieteicējas pieteikums ir noraidāms.

[8] Administratīvā apgabaltiesa konstatē, ka konkrētā lieta ir ierosināta par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam.

[9] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantam *(redakcijā, kas ir spēkā no 2013.gada 1.janvāra)* valsts kompensācijas pieprasījumu Juridiskās palīdzības administrācijai iesniedz gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo vai ir uzzinājusi par faktiem, kas šai personai dod tiesības to darīt.

Saskaņā ar šā likuma 12.pantu valsts kompensācija netiek izmaksāta, ja: 1) tā pieprasīta nepamatoti; 2) ir nokavēts šajā likumā noteiktais tās pieprasījuma iesniegšanas termiņš, izņemot gadījumus, kad termiņš nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ (piemēram, personas slimība); 3) konstatēts, ka cietušais, to pieprasot, apzināti sniedzis nepatiesas ziņas; 4) cietušais ir saņēmis no noziedzīga nodarījuma izdarītāja atlīdzību, kuras apmērs pārsniedz šajā likumā paredzēto valsts kompensācijas apmēru vai ir vienāds ar to.

[10] Administratīvā apgabaltiesa atzīst par pamatotiem pirmās instances tiesas spriedumā izdarītos secinājumus, ka pieteicējas norādītie apstākļi, kas ir minēti tās pieteikumā par attaisnojošiem termiņa nokavējumam (piemēram, cietušā tiesību neizskaidrošana, nezināšana par cietušā statusa piešķiršanu), nav pamatoti, līdz ar to saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu apgabaltiesa tiem pievienojas (skat. šā sprieduma 4.1.-4.8.punktu), tos neatkārtojot.

[11] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktam valsts kompensāciju cietušajam izmaksā arī tad, ja viņš ir nokavējis pieteikuma iesniegšanas termiņu attaisnojoša iemesla dēļ, proti, ja termiņa nokavējums, piemēram, ir bijis slimības dēļ.

Administratīvo tiesu praksē ir atzīts, ka termiņa nokavējums ir atzīstams par attaisnojošu, ja persona smagas slimības dēļ pati nav spējīga izpildīt procesuālās darbības likumā noteiktā termiņā un nevar arī savas slimības dēļ pilnvarot kādu citu personu to izdarīt. Piemēram, attaisnojošs iemesls procesuālā termiņa nokavējumam ir personas atrašanās stacionārā ārstniecības iestādē (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 10.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-563/2006 8.punktu*, *2008.gada 23.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-771/2008 7.punktu).*

Kā tika noskaidrots pirmās instances tiesas 2012.gada 23.aprīļa tiesas sēdē *(lietas 65.lapa)*, pieteicēja pēc tam, kad bija cietusi noziedzīga nodarījuma rezultātā, nav tikusi ievietota stacionārā ārstniecības iestādē.

No lietā esošā izraksta no pieteicējas medicīniskās kartes redzams, ka pieteicēja 2009.gada decembrī ir bijusi nosūtīta pie pulmonologa un alergologa, 2010.gada februārī bijusi nosūtīta pie ķirurga, 2010.gada oktobrī – pie traumatologa un neirologa; no 2010.gada 11.oktobra līdz 2010.gada 22.novembrim pieteicējai bija izsniegta darbnespējas lapa.

Tāpat šajā izrakstā fiksēts, ka pieteicēja bija dinamiskā novērošanā pie neirologa, kardiologa, LORa, veica izmeklējumus un ārstējās.

Ievērojot apstākli, ka 2010.gada 22.novembrī tika noslēgta pieteicējas darbnespējas lapa, konstatējams, ka tas apstāklis (saslimšana), kura dēļ viņa tika atbrīvota no darba pienākumu pildīšanas, bija izbeidzies, līdz ar to secināms, ka pieteicējai pēc minētā datuma nebija šķēršļu likumā noteiktajā termiņā iesniegt pieprasījumu par valsts kompensācijas cietušajam piešķiršanu.

Apstāklis, ka pieteicēja turpināja ārstēties un atrasties pie vairākiem speciālistiem dinamiskajā novērošanā (kas faktiski nozīmē, ka pieteicējai pēc noteikta laika ir atkārtoti jāierodas pie speciālista uz pārbaudi, jānodod analīzes u.tml.), apgabaltiesas ieskatā nenozīmē, ka viņa pati nebija spējīga iesniegt Administrācijā pieprasījumu vai nebija spējīga pilnvarot kādu citu personu to izdarīt viņas vietā.

Apgabaltiesas ieskatā, konkrētajā gadījumā vērā ņemams arī apstāklis, ka pieteicēja nedz apstrīdēšanas iesniegumā, nedz pieteikumā tiesai nav norādījusi, ka termiņa nokavējums pieprasījuma iesniegšanai, ar kuru pieteicējai tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam, ir noticis pieteicējas slimības dēļ. Uz šādiem apstākļiem pieteicēja pirmo reizi ir norādījusi jau pēc administratīvās lietas ierosināšanas tiesā.

Kā netiešs pierādījums tam, ka pieteicējas veselības stāvoklis nav bijis tik smags, lai viņa pati nevarētu savlaicīgi griezties Administrācijā, ir lietā esošā Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Brasas iecirkņa 2010.gada 27.septembra atbilde uz pieteicējas iesniegumu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas slimības dēļ lietā nav konstatējami termiņa nokavējumu attaisnojoši apstākļi.

[12] Administratīvā apgabaltiesa konstatē, ka šobrīd spēkā esošā likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.panta redakcija ir labvēlīgāka cietušajiem, jo pieļauj valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanu gada laikā ne tikai pēc tam, kad persona ir atzīta par cietušo, bet arī tad, kad persona ir uzzinājusi par faktiem, kas šai personai dod tiesības to darīt.

Iepazīstoties ar likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" anotāciju *(sk. http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E84E7920FF27DC2DC2257A87003AB03C?OpenDocument)*, apgabaltiesa konstatē, ka likumdevēja mērķis ir bijis nodrošināt cietušajam iespēju vērsties Juridiskās palīdzības administrācijā gada laikā arī no dienas, kad persona ir uzzinājusi par faktiem, kas var ietekmēt tās tiesības uz valsts kompensāciju, piemēram, ja sākotnēji kriminālprocesā tika konstatētas sekas, kas nav par pamatu valsts kompensācijas saņemšanai, taču vēlāk ir iegūti pierādījumi par smagāku seku iestāšanos.

Konkrētajā gadījumā apgabaltiesa nekonstatē, ka pieteicēja, iesniedzot valsts kompensācijas cietušajam pieprasījumu, būtu norādījusi uz šādiem faktiem.

[13] Papildus apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja ir norādījusi, ka valsts valodas neprasmes dēļ nav sapratusi dokumenta, ar kuru ir tikusi atzīta par cietušo, saturu.

Izvērtējot lietā esošo cietušā valsts kompensācijas pieprasījumu *(lietas 39.-40.lapa)*, kuru pieteicēja 2011.gada 23.martā ir pašrocīgi aizpildījusi latviešu valodā, apgabaltiesa uzskata, ka pieteicējs arguments par viņas valsts valodas neprasmi ir nepamatots.

[14] Ņemot vērā iepriekš secināto, pieteicējas pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu ir noraidāms kā nepamatots.

Apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedums, ar kuru ir apmierināts pieteicējas pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ir nepamatots.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda:

Noraidīt /pers. E/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. E/ tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnesis referents M.Birzgalis

Tiesneši K.Berķis

A.Šteinberga